

KS. WOJŚLAW CZUPRYŃSKI*

Wizerunek małżeństwa i rodziny na stronach internetowych warmińskich parafii

W dzisiejszych czasach, w intensywnym i zróżnicowanym rozwoju technologii informacyjno-komunikacyjnych, wielkim dobrodziejstwem są strony internetowe. Stanowią one podstawowe, najszybsze i najtańsze źródło wiedzy. Zastępują tradycyjne sposoby przekazywania informacji. Sprzyjają kształtowaniu opinii publicznej, odgrywają ważną rolę w edukacji i wychowaniu, zwłaszcza młodego pokolenia¹. Coraz częściej zyskują popularność wśród średniego i starszego pokolenia. Wiele osób nie wyobraża sobie życia bez dostępu do Internetu. Ma on bowiem zastosowanie na masową skalę, w różnych obszarach życia indywidualnego i społecznego². Stąd też jest traktowany jako naturalne narzędzie uczenia się, zdobywania informacji, nawiązywania relacji z innymi³.

Strony internetowe w rzeczywistości eklezyjalnej wypełniają szereg ważnych funkcji: ewangelizacyjną, katechumenalną, informacyjną, wspólnototwórczą. Strony internetowe są też narzędziem wykorzystywanym w nauczaniu religii⁴ i wielu różnych obszarach duszpasterstwa parafialnego. Dają wyjątkową możliwość dostępu do informacji i wiedzy religijnej⁵. Pozwalają angażować ludzi młodych. Dla wielu mieszkańców parafii strony internetowe, podobnie jak media społecznościowe, stanowią najszybsze i darmowe⁶ narzędzie zdoby-

* ks. Wojśław Czupryński – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1541-2820>; e-mail: czuwoj@wp.pl

¹ Zob. szerzej o tym W. Czupryński, *Portale społecznościowe jako środowisko wychowawcze*, „Studia Warmińskie” 56(2016), s. 233-245.

² Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Dyrektorium o katechizacji*, Kielce 2020, nr 359.

³ Tamże, nr 360.

⁴ A. Zellma, *Cyberprzestrzeń w warsztacie pracy edukacyjnej nauczyciela religii – szansa czy zagrożenie?*, „Świat i Słowo” 12(2014), nr 1, s. 185-196.

⁵ Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Dyrektorium o katechizacji*, nr 360.

⁶ O ile media społecznościowe nie generują kosztów publikacyjnych dla użytkownika i dla samego twórcy w podstawowym zakresie funkcjonowania w tej przestrzeni (pomijając fakt moż-

wania podstawowej wiedzy na różne tematy, głównie dotyczące życia parafii. Są też traktowane jako narzędzie komunikacji ze wspólnotą parafialną. Na stronach internetowych zazwyczaj umieszcza się dane teleadresowe, informacje o podmiotach zaangażowanych w życie parafialne oraz ogłoszenia dotyczące bieżących wydarzeń parafialnych i życia liturgicznego⁷.

Tematyka prowadzenia stron www łączy się z wieloma aspektami, które tu jedynie sygnalizujemy, takimi jak kwestie organizacyjne, finansowe, techniczne, marketingowe. Rozpatrywanie jej szczegółowo wykracza poza zakres merytoryczny problematyki określonej w tytule artykułu. W przyszłości zasługuje jednak na uwagę badaczy reprezentujących różne dyscypliny naukowe, a więc nie tylko nauki teologiczne, lecz także np. nauki o komunikacji społecznej i mediach, ekonomię i finanse, informatykę.

Celem niniejszego artykułu jest refleksja nad wizerunkiem małżeństwa i rodziny prezentowanym na stronach internetowych parafii w archidiecezji warmińskiej. Wymagało to analizy zawartości merytorycznej stron internetowych parafii w archidiecezji warmińskiej. Zwrócono przy tym uwagę na informacje dotyczące małżeństwa i rodziny. Dodatkowym przedmiotem analizy pod kątem wizerunku małżeństwa i rodziny były materiały w postaci fotografii i obrazów, które zamieszczano na stronach internetowych parafii.

Artykuł składa się z części teoretycznej, metodologicznej i prezentacji wyników własnych badań jakościowych. Stanowi przyczynek do dalszych, pogłębionych, a zarazem interdyscyplinarnych analiz. Najpierw zostanie krótko wyjaśnione pojęcie wizerunek w odniesieniu do małżeństwa i rodziny oraz przedstawione podstawowe kryteria i zasady prowadzenia parafialnych stron internetowych. Następnie dokona się charakterystyki stron internetowych parafii w archidiecezji warmińskiej. Część druga traktować będzie o założeniach metodologicznych badań własnych, które mają charakter jakościowy. Przybliży się tu metodę zbierania tekstów w zasobach internetowych i metodę jakościowej analizy danych (m.in. treści, obrazów, fotografii). Jednocześnie dokona się uzasadnienia doboru próby do badań, czyli stron internetowych parafii w archidiecezji warmińskiej. W części trzeciej zostaną zaprezentowane wyniki badań własnych oraz wnioski w formie ogólnych wskazówek i postulatów pastoralnych skierowanych nie tylko do teologów, lecz także do osób odpowiedzialnych za duszpasterstwo rodzin w diecezjach i duszpasterzy w parafiach. Będą one dotyczyły kreowania wizerunku małżeństwa i rodziny na stronach internetowych parafii.

liwości płatnej obecności). Strona www to koszt stworzenia (technicznego i graficznego), hostingu, serwera, wytwarzania materiałów do publikacji na nią, zakupu fotografii dobrej jakości, koszt obsługi informacyjnej całości, itp. Zob. *Cennik stron internetowych*, www.biznespraktycznie.pl/strony-www/cennik-stron-internetowych.html (dostęp: 15.07.2021).

⁷ Por. K. Skoczylas, *Parafialna strona internetowa narzędziem katechetycznym*, „Studia Wrocławskie” 17(2015), s. 251-266.

Wizerunek małżeństwa i rodziny – terminologia

Termin „wizerunek” jest pojęciem, które coraz częściej występuje w literaturze naukowej⁸. Posługują się nim przedstawiciele nauk społecznych (psychologii, pedagogiki), humanistycznych (językoznawstwa, historii, wiedzy o kulturze i religii), teologicznych⁹, a także cenieni polscy medioznawcy: Krystyna Wojcik¹⁰, Tomasz Gackowski¹¹, Jerzy Olędzki¹², Anna Adamus-Matuszyńska¹³.

Według *Słownika języka polskiego* pojęcie „wizerunek” oznacza obraz, obrys, wyobrażenie, podobiznę na rysunku, obrazie, zdjęciu, sposób, w jaki dana osoba lub rzecz jest postrzegana i przedstawiana¹⁴. Tak więc pojęcie „wizerunek” może dotyczyć nie tylko kogoś, lecz także czegoś. Wizerunek warunkowany jest wyobrażeniem jednostki lub społeczności na temat innych osób, rzeczy, zjawisk, rzeczywistości społecznej i zawodowej, dlatego może mieć subiektywny charakter.

W tym miejscu warto przywołać słowa Tomasza Gackowskiego i Marcina Łączyńskiego, że „w ogólnym ujęciu wizerunek jest całościowym obrazem danej jednostki lub zbiorowości, który funkcjonuje w konkretnej rzeczywistości społecznej jako umysłowa reprezentacja świata”¹⁵. Wizerunek, jak dalej dowodzi autorka, może spełniać m.in. funkcje psychologiczne (wpływać na postrzeganie i ocenę kogoś lub czegoś), socjologiczne (wskazywać na grupową i instytucjonalną przynależność osób, w umysłach których jest obecny), marketingowe (ukazywać wartość godną zainteresowania, naśladowania, konsumpcji) i komunikacyjne (być kanałem komunikacji, kodem komunikacyjnym)¹⁶.

Powyższe rozumienie pojęcia „wizerunek” jest kluczowe dla analiz, które dotyczą opisów i obrazów na temat małżeństwa i rodziny, prezentowanych na stronach internetowych warmińskich parafii. Pozwala bowiem zbadać wirtualną przestrzeń parafii w archidiecezji warmińskiej pod kątem problematyki określonej w tytule niniejszego artykułu.

⁸ Pisze o tym np. A. Zellma, *Kreowanie wizerunku zawodowego nauczyciela religii w wybranej prasie internetowej*, „Studia Warmińskie” 57(2020), s. 195-210.

⁹ Tamże.

¹⁰ K. Wojcik, *Public Relations od A do Z*, Warszawa 1997.

¹¹ T. Gackowski, *Rzecz o metodologii badań medioznawczych*, „Studia Medioznawcze” 2010, nr 1, s. 151-168.

¹² J. Olędzki, *O wizerunku public relations w polskim społeczeństwie*, „Studia Medioznawcze” 2016, nr 1, s. 23-35.

¹³ A. Adamus-Matuszyńska, P. Dzik, *Czy można zarządzać wizerunkiem? Teoria wizerunku i procesu jego budowania*, w: *Czy obrazy rządzą ludźmi?*, red. A. Kampka, A. Kiryrow, K. Sobczak, Warszawa 2017, s. 21-37.

¹⁴ *Słownik języka polskiego*, t. 6, red. M. Bańsko, Warszawa 2007, s. 52; *Wizerunek*, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/wizerunek.html> (dostęp: 16.06.2021).

¹⁵ Cyt. za: A. Garbat, *Wizerunek nauczycieli na wybranych stronach internetowych szkół średnich zrzeszonych w Stowarzyszeniu na rzecz Najstarszych Szkół w Polsce*, „Parejza” 1(2020), s. 110. Więcej: T. Gackowski, M. Łączyński, *Metody badania wizerunku w mediach. Czym jest wizerunek? Jak i po co należy go badać?*, Warszawa 2008.

¹⁶ Tamże.

Podstawowe kryteria i zasady prowadzenia parafialnych stron internetowych

W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę na kryteria i zasady prowadzenia parafialnych stron internetowych¹⁷. Wyraźnie zaznacza się, że: „twórcy strony internetowej muszą działać we współpracy z duszpasterzem; (...) opieka kapłana jest konieczna, tak jak jest ona niezbędna w każdej innej grupie duszpasterskiej; (...) kapłan powinien odgrywać rolę animatora wspólnoty wyopowiadającej się w świecie cyfrowym; (...) grupę osób odpowiedzialnych za parafialną stronę internetową powinna cechować kompetencja; (...) przekazywanie Ewangelii za pomocą mediów oznacza nie tylko umieszczanie tam treści wyraźnie religijnych, ale również konsekwentne dawanie świadectwa wyborów i osądów w pełni z nią zgodnych; (...) grupa duszpasterska tworząca stronę internetową powinna zachować obiektywizm, wyrażający się w nieprzedkładaniu prywatnych opinii nad przekonanie wspólnoty¹⁸. Za ważną uznaje się tzw. żywotność strony internetowej oraz zainteresowanie adresatami – ich potrzebami, oczekiwaniami. Jednocześnie postuluje się, żeby parafialna strona internetowa była ciągle aktualizowana, była miejscem ewangelizacji i katechizacji oraz zawierała bieżące informacje i zróżnicowane treści, wzbogacone o dzielenie się swoimi pasjami, poglądami, nadziejami, ideałami. Zwraca się też uwagę na potrzebę tworzenia interaktywnych internetowych stron parafialnych, umożliwiających wymianę myśli, informacji i poglądów między duszpasterzami i wiernymi, czemu mają służyć poczta e-mailowa, fora, czaty, a przede wszystkim media społecznościowe¹⁹.

Interaktywny charakter parafialnych stron internetowych nie zastąpi jednak bezpośredniego kontaktu z innymi osobami (m.in. z duszpasterzami, wiernymi świeckimi zaangażowanymi w życie parafii) oraz osobistego świadectwa wiary. Dlatego zdaniem teologów dobrze prowadzona strona internetowa parafii powinna spełniać rolę narzędzia, które ułatwia komunikację interpersonalną i prowadzi do spotkania osób w świecie realnym²⁰.

Niemniej istotna jest otwartość na różnych odbiorców. Treści i obrazy zamieszczane na stronie internetowej parafii mogą bowiem być przedmiotem zainteresowania nie tylko mieszkańców parafii, ale także jej sympatyków

¹⁷ Zainteresowanych tymi zagadnieniami odsyła się m.in. do: E. Borowik-Dąbrowska, *Znaczenie stron internetowych w duszpasterstwie parafialnym*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 2005 nr 1, s. 92-98; *Internet i Kościół*, red. J. Kloch, Warszawa 2011; M. Szczepaniak, *Strona internetowa parafii narzędziem nowej ewangelizacji*, „Teologia Praktyczna” 12(2011), s. 149-168.

¹⁸ M. Szczepaniak, *Strona internetowa parafii narzędziem nowej ewangelizacji*, „Teologia Praktyczna” 12(2011), s. 157-158.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Zob. i por. np. M. Malesa, *Funkcje i zadania parafialnej strony internetowej*, „Biuletyn Edukacji Medialnej” 2008, nr 1, s. 129-135; M. Szczepaniak, *Internetowe portale parafialne. Próba analizy na przykładzie archidiecezji poznańskiej*, „Teologia Praktyczna” 18(2017), s. 201-212.

i przypadkowych odbiorców²¹. Nie można zatem zamykać kręgu odbiorców parafialnych stron internetowych tylko do konkretnego grona²². Potencjalnym adresatem jest każdy, kto (nawet przez tzw. przypadek) zainteresuje się tym, co zostało zamieszczone na stronie internetowej parafii. Nie ma tu znaczenia poziom rozwoju wiary i zaangażowania religijnego czy też miejsce zamieszkania i przynależność do danej parafii²³. Parafialna strona internetowa powinna zatem mieć charakter ewangelizacyjny i katechetyczny.

Za równie istotną uznaje się strukturę strony internetowej wraz z jej poszczególnymi podstronami²⁴. Obok troski o kalendarium życia wspólnoty parafialnej i materiał faktograficzny, na uwagę zasługują aktualne informacje. Każdy rodzaj informacji wymaga odpowiedniego przedstawienia. Stąd też za ważną uznaje się dbałość o jasny, bezpośredni i dynamiczny język, przejrzystość i zwięzłość oraz rzetelne ukazywanie aktualnych wydarzeń. Słowa Ewangelii i nauczanie należy przedstawiać jako odpowiedź na pytania i problemy współczesnego człowieka, żyjącego w określonym kontekście społecznym, kulturowym i religijnym²⁵.

Strony internetowe parafii w archidiecezji warmińskiej – próba charakterystyki

Powyższe ustalenia teologów mają duże znaczenie w charakterystyce parafialnych stron internetowych w archidiecezji warmińskiej. Stanowią punkt odniesienia w analizach dotyczących wizerunku małżeństwa i rodziny kreowanego na stronach internetowych parafii warmińskich.

Archidiecezja warmińska posiada swoją stronę internetową, na której zostały zamieszczone m.in. informacje o 33 dekanatach i 262 parafiach²⁶. Pojawiają się tu nie tylko dane adresowe (w tym numer telefonu i adres e-mail), ale także dane personalne dotyczące duszpasterzy (m.in. księdza proboszcza, księży wikariuszy, księży rezydentów) oraz Mszy świętych²⁷. Zamieszczono również odnośniki do parafialnych stron internetowych. Na tej podstawie można stwierdzić, że 106 parafii (na 415) w archidiecezji warmińskiej posiada własną stronę internetową, korzystając z różnych domen²⁸. Niekiedy (ok. 20%) w domenie występuje słowo „parafia” (zob. np. <http://parafiabartag.pl/>; www.honoratmragowo.parafia.info.pl www.parafia-bieniewo.webnode.com). Zwykle (ok.

²¹ Tamże.

²² Tamże.

²³ Tamże.

²⁴ Tamże.

²⁵ Tamże.

²⁶ <https://archwarmia.pl/> (dostęp: 17.06.2021). Informacja o parafiach wedle zapewnień administratora strony jest systematycznie aktualizowana. Można zatem przyjąć, że przedstawione dane są wiarygodne i aktualne.

²⁷ Tamże.

²⁸ M. Sawicki, *Rola mediów katolickich w dziele nowej ewangelizacji w archidiecezji warmińskiej*, Warszawa 2020, ss. 230 (komputeropis, Biblioteka UKSW).

95%) strony parafialne oparte są na nazwie miejscowości (miasta lub wioski) i/lub wezwania parafii (np. www.redemptor.olsztyn.pl/; www.niepokalana.ostroda.pl/; www.swanna.barczewo.pl/; www.swietybrunon.eu/; www.albert-bartoszyce.prv.pl/; www.farabartoszyce.eu/; www.zbawiciel.eu/; www.karolina-biskupiec.za.pl/; www.parafiadorotowo.pl/; www.glotowo.pl/; www.parafiabrataalbertawketrzynie.pl.tl/; www.nspj.com.pl/). W przypadku parafii prowadzonych przez zakony lub zgromadzenia, w nazwie domeny widać bezpośrednie nawiązanie do nazwy danego zakonu lub zgromadzenia (zob. np. www.misjonarze.olsztyn.pl/; www.saletyni.olsztyn.pl/; www.olsztyn.kapucyni.eu/; dominikostroda.sdb.pl/; www.sepopol.salezjanie.pl/).

W trakcie analizy zasobów internetowych okazało się, że znaczna część parafii (ok. 80%) (zwłaszcza w małych miastach i na wsi) pomimo tego, iż wykazuje, że ma własną stronę internetową, to jednak nieczęsto zmienia interfejs strony internetowej. Tym samym informacje są przedawnione i nieaktualne. Część parafii zrezygnowała z prowadzenia strony na rzecz otwartego, dostępnego dla wszystkich profilu na portalu społecznościowym Facebook (85 parafii). To rozwiązanie jest podyktowane względami finansowymi. Prowadzenia fanpage'a na Facebooku, nie generuje żadnych kosztów. Nieliczne parafie sporadycznie publikują informacje o najważniejszych wydarzeniach (głównie uroczystościach) w zakładkach miejscowej gminy. 30 parafii wykazuje aktywność na kanale YouTube²⁹. W ten sposób parafie archidiecezji warmińskiej w zróżnicowanym zakresie i stopniu są obecne w świecie wirtualnym. Coraz częściej korzystają z innej formy, niż klasyczna strona internetowa. Tylko nieliczne parafie (ok. 5%) posiadają zarówno systematycznie prowadzoną stronę internetową, jak też profil na portalu społecznościowym Facebook. W tej sytuacji wykazują jednak większą aktywność na portalu społecznościowym.

Ważnym elementem parafialnych stron internetowych w archidiecezji warmińskiej są informacje dotyczące porządku mszy świętych niedzielnych i w dni powszednie, nabożeństw okresowych i okolicznościowych, adresów i danych do kontaktu z duszpasterzami oraz ogłoszeń parafialnych. Bardzo rzadko (ok. 3%) parafie podają linki do strony archidiecezji warmińskiej oraz innych stron internetowych (np. „Gościa Niedzielnego – Posłańca Warmińskiego”, Radia „Plus Olsztyn”, Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „Hosianum”, magazynu internetowego Katolickiej Agencji Informacyjnej, Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie)³⁰.

W kreowaniu wizerunku parafii ważną rolę odgrywają elementy graficzne. Zdecydowana większość parafii (ok. 95%) uznaje za stosowne zamieszczenie

²⁹ Tamże.

³⁰ Zob. np. <http://www.hiacynta.ostroda.pl/> (dostęp: 17.06.2021); <http://parafiaklebarck.pl/> (dostęp: 17.06.2021); http://www.parafia-mragowo.pl/index.php?option=com_weblinks&catid=2&Itemid=23 (dostęp: 17.06.2021); <http://www.honoratmragowo.parafia.info.pl/> (dostęp: 17.06.2021).

obrazów i fotografii wyrażających wspólnotę Kościoła lokalnego (w tym bezpośredni związek z archidiecezją warmińską – herbem archidiecezji warmińskiej, herbem papieskim) oraz odzwierciedlających świątynię parafialną (np. bryłę budowli kościelnej, wieżę lub dzwonnice, formę zewnętrzną budynków, otoczenie kościoła i jego wnętrze, witraże, obrazy i figury nawiązujące do patrona parafii)³¹. Taka szata graficzna zasługuje na podkreślenie. Niejednokrotnie zostaje wzbogacona o zdjęcie panoramiczne kościoła oraz charakterystyczne motywy w ornamencie ołtarza oraz o kontekst naturalnego otoczenia świątyni parafialnej³². Sporadycznie wyżej opisane elementy graficzne parafialnych stron internetowych zostają wzbogacone o obrazy kościoła wypełnionego osobami³³. Tego typu obrazy zwykle znajdują się w galerii zdjęć z różnych uroczystości parafialnych³⁴. Powszechny jest brak tego rodzaju zdjęć w nagłówku parafialnej strony internetowej. Tymczasem właśnie wizualne wyrażanie tożsamości wspólnoty parafialnej ogrywa ważną rolę w prezentacji parafii jako „wspólnoty wspólnot” oraz we wzbudzaniu zainteresowania życiem parafialnym i nauczaniem Kościoła, w tym także na temat małżeństwa i rodziny.

Metodologia badań własnych

Analiza stron pod względem jakości zaprezentowanej informacji i budowy techniczno-estetycznej serwisu jest bardzo trudnym zadaniem. Problemem jest różnorodność stron i subiektywizm ocen, z jakimi mogą się spotkać oceniane platformy. W praktyce projekty ocenia się według wielu różnych kryteriów. W niniejszym opracowaniu przy badaniu poszczególnych stron parafialnych analizie zostały poddane następujące determinanty wizerunku warstwy tekstowej i wizualnej:

- 1) warstwa werbalna komunikatów (w bezpośrednim powiązaniu z Rokiem Rodziny);
- 2) oryginalność i unikatowość;
- 3) przewidywane potrzeby czytelników stron internetowych;
- 4) sposób prezentacji informacji – poprawność techniczno-estetyczna, jasność i przejrzystość zawartych w niej elementów.

Wychodząc z założenia, że każda strona internetowa parafii stanowi przestrzeń, w której lokowane są różne teksty i fotografie dotyczące małżeństwa i rodziny, co ma wpływ na kreowanie wizerunku małżeństwa i rodziny, anali-

³¹ Zob. np. <http://bazylika.ketrzyn.pl/> (dostęp: 17.06.2021); <http://parafiajeziorany.pl/> (dostęp: 17.06.2021); <http://parafiajeziorany.pl/> (dostęp: 17.06.2021); <https://swietybrunon.eu/> (dostęp: 17.06.2021); <http://parafiawalentyn.pl/ogloszenia-parafialne/> (dostęp: 17.06.2021); <http://www.parafialidzbark.pl/index.php/msze-swiete-6> (dostęp: 17.06.2021).

³² Tamże; <https://stoczek.pl/paeaA96iK> (dostęp: 17.06.2021); <http://www.parafiabiskupiec.pl/> (dostęp: 17.06.2021); <http://parafiabieniewo.pl/> (dostęp: 18.06.2021).

³³ Zob. np. <http://www.parafia-mragowo.pl/> (dostęp: 17.06.2021); <http://www.parafia.nidzica.pl/> (dostęp: 18.06.2021).

³⁴ Zob. np. <https://parafiabrzydowo.pl/> (dostęp: 18.06.2021).

zie poddano strony internetowe parafii w archidiecezji warmińskiej. Sformułowano jednocześnie hipotezę: Wizerunek małżeństwa i rodziny kreowany na stronach internetowych warmińskich parafii jest pozytywny, zgodny z nauczaniem Kościoła rzymskokatolickiego. W związku z powyższym postawiono następujące pytanie badawcze: na jakie aspekty małżeństwa i rodziny zwraca się uwagę na stronach internetowych parafii w archidiecezji warmińskiej i w jaki sposób?

Poszukując odpowiedzi, analizie jakościowej i ilościowej poddano wirtualne zasoby parafialnych stron internetowych w archidiecezji warmińskiej, w tym treści i obrazy tam zawarte. Ocena warstwy tekstowej opierać się będzie na zbadaniu (1) ilości informacji o tematyce małżeńskiej i rodzinnej; (2) ich aktualizacji oraz (3) użyteczności i jakości informacji. Ocena warstwy wizualnej badanych obiektów, zgodnie z zasadami interpretacji tego typu materiałów koncentrować się będzie, poza charakterystyką ich odbiorców, na ich modalności kompozycyjnej – strukturze wizualnej, kolorystyce, elementach składowych – w poszukiwaniu zarówno ich cech różnicujących, jak i elementów wspólnych³⁵. Wykorzystano dane dostępne w Internecie – na stronach internetowych parafii archidiecezji warmińskiej. Badano dokumenty o charakterze wirtualnym.

Zebrane dane przeanalizowano za pomocą jakościowej analizy treści i obrazów. Zastosowano metodę *case study*, która pozwala formułować pewne uogólnienia przy ograniczeniu próby do kilku zaledwie studiów przypadku. Może być ona bowiem „dobrym sposobem na wykazanie cech charakterystycznych danego procesu lub danej instytucji”³⁶. Można dokonywać uogólnień na podstawie jednego przypadku, a studium przypadku może być centralne dla naukowego rozwoju dokonującego się poprzez uogólnienie, jako dodatek lub alternatywa dla innych metod³⁷. Oczywiście uwzględnienie w badaniu większej ilości źródeł (*multi-site case study*) pozwala formułować wnioski na wyższym poziomie wiarygodności³⁸.

Badaniem zostały objęte strony internetowe parafii w archidiecezji warmińskiej, na których zamieszczono teksty, obrazy, fotografie oraz hiperłącza i hipertekst dotyczące małżeństwa i rodziny. Wiele z tych materiałów dotyczyło z pozoru nieistotnych dla wizerunku małżeństwa i rodziny kwestii (np. ogłoszeń parafialnych, intencji mszalnych, organizacji spotkań z rodzicami dzieci przygotowujących się do I Komunii świętej, młodzieży przygotowującej się do sakramentu bierzmowania, organizacji wakacji dla dzieci i młodzieży).

³⁵ G. Rose, *Interpretacja materiałów wizualnych. Krytyczna metodologia badań nad wizualnością*, Warszawa, 2015. Por. K. Stępnia, K. Kampanie społeczne w dobie pandemii COVID-19 jako uniwersalne komunikaty perswazyjne w globalnym świecie, „Studia Medioznawcze” 2021, nr 1, s. 852-870.

³⁶ A. Dańda, J. Lubecka, *Casebook. Metodologia tworzenia case study*, Kraków 2010.

³⁷ B. Flyvbjerg, *Pięć mitów o badaniach typu studium przypadku*, „Studia Socjologiczne” 2005, nr 2, s. 53.

³⁸ P. Mielcarek, *Metoda case study w rozwoju teorii naukowych*, „Organizacja i Kierowanie” 2014, nr 1, s. 114.

Kryterium doboru materiału do badań jakościowych stanowiły przede wszystkim względy pastoralne (m.in. ogłoszony 19 marca 2021 roku – przez papieża Franciszka – Rok Rodziny poświęcony refleksji i pogłębieniu treści zawartych w adhortacji apostołskiej *Amoris laetitia*, mający również pomóc w rozwoju duchowości rodzinnej, w aktywizacji duszpasterstwa rodzin i rzetelnego przygotowania do małżeństwa, a przez to przyczynić się do wzmocnienia małżeństw i rodzin na całym świecie). Zakładano, że podjęte analizy pozwolą wyprowadzić wnioski, które mogą zainspirować nie tylko do bardziej pogłębionych badań, lecz także do udoskonalenia duszpasterstwa rodzin.

Wyniki badań i wnioski pastoralne

Małżeństwo i rodzina na stronach internetowych parafii w archidiecezji warmińskiej były prezentowane w sposób pozytywny, zgodny z nauczaniem Kościoła rzymskokatolickiego. To potwierdziło postawioną na początku badań hipotezę. Dało się przy tym zauważyć mało zróżnicowany i schematyczny sposób kreowania małżeństwa i rodziny na stronach internetowych. Najczęściej tematykę tę zamieszczano w zakładce sakramenty (ok. 90%)³⁹. W formie krótkich, katechizmowych treści, informowano czym jest sakrament małżeństwa, jakie są przymioty małżeństwa oraz warunki zawarcia małżeństwa⁴⁰. W tym kontekście zwracano uwagę na bezpośrednie przygotowanie do małżeństwa. Zamieszczano informacje o kursie przedmałżeńskim dla narzeczonych oraz wymaganych dokumentach⁴¹. Przeważały (ok. 80%) przy tym treści dotyczące warunków, które należy spełnić przed zawarciem sakramentalnego małżeństwa⁴². W opisach często (ok. 80%) zdarzały się treści dotyczące zapowiedzi przedślubnych⁴³. Sporadycznie (ok. 10%) uzupełniano je o informacje dotyczące małżeństw mieszanych oraz małżeństwa katolika z osobą nieochrzczonej⁴⁴. Dzięki temu łatwo można zauważyć bardzo formalne podejście administratorów parafialnych stron internetowych do tematyki małżeństwa i rodziny. To z kolei wpływa na postrzeganie zarówno przygotowania do małżeństwa, jak i sakramentu małżeństwa jedynie w kategoriach formalizmu. Kreowane w ten sposób informacje nie oddają w pełni nauczania Kościoła na temat małżeństwa

³⁹ Zob. <http://www.hiacynta.ostroda.pl/> (dostęp: 17.06.2021); http://www.parafia-mragowo.pl/index.php?option=com_weblinks&catid=2&Itemid=23 (dostęp: 17.06.2021); <http://www.honoratmragowo.parafia.info.pl/> (dostęp: 17.06.2021).

⁴⁰ Zob. np. <http://farabartoszyce.eu/> (dostęp: 18.06.2021); <http://www.redemptor.olsztyn.pl/page/show/1995892690> (dostęp: 18.06.2021); <http://www.parafia.nidzica.pl/> (dostęp: 18.06.2021); <http://www.parafia.nidzica.pl/> (dostęp: 18.06.2021); <http://parafiadywity.pl/> (dostęp: 18.06.2021).

⁴¹ Zob. np. <http://parafiabartag.pl/> (dostęp: 18.06.2021).

⁴² Tamże; <http://parafia-lidzbark.pl/index> (dostęp: 18.06.2021); <http://www.swk.olsztyn.opoka.org.pl/> (dostęp: 16.06.2021); <http://fatima-lubajny.pl/> (dostęp: 16.06.2021); <https://parafia-labednik.wixsite.com/info> (dostęp: 17.06.2021); <http://janbosko.olsztyn.pl/> (dostęp: 18.06.2021).

⁴³ Zob. np. <http://ofmbarczewo.cal24.pl/> (dostęp: 18.06.2021);

⁴⁴ Tamże.

i rodziny. W warstwie werbalnej administratorzy parafialnych stron internetowych skupiają się na przekazywaniu niezbędnych informacji o małżeństwie i rodzinie. Ich przekazy są, jak już wyżej zauważono, bardzo sformalizowane.

Warto zauważyć, że na analizowanych stronach internetowych parafii w archidiecezji warmińskiej marginalizowano tematykę dotyczącą ogłoszonego przez papieża Franciszka Roku Rodziny. Brakowało zdjęć i odnośników do stron internetowych, które zawierają cenne informacje na temat tego wydarzenia. Sporadycznie (ok. 25%) w ogłoszeniach parafialnych wspominano o Roku Rodziny i inicjatywach podejmowanych w związku z tym wydarzeniem (np. IV Tygodniem Małżeństwa)⁴⁵. Można zatem wnioskować, że administratorzy parafialnych stron internetowych nie przypisywali dużej uwagi do Roku Rodziny. Tymczasem Rok Rodziny powinien inspirować duszpasterzy oraz przyczyniać się do zintensyfikowania inicjatyw formacyjnych adresowanych do rodzin.

Na stronach internetowych parafii w archidiecezji warmińskiej czasami zamieszczano (ok. 20%) informacje o wydarzeniach rodzinnych, takich jak np. chrzest dziecka, I Komunia święta, bierzmowanie⁴⁶. Zwracano uwagę na wspólnotowy charakter uroczystości oraz wyrażano radość z tego powodu. Treści te wzbogacano fotografiami rodzin, które uczestniczyły w uroczystościach rodzinnych celebrowanych we wspólnocie parafialnej⁴⁷.

Na podkreślenie zasługują informacje o rodzinnych festynach parafialnych, kiermaszach świątecznych, koloniach dla dzieci z rodzin, które mieszkają na terenie parafii⁴⁸. Jeszcze przed pandemią COVID-19 pojawiały się one bardzo rzadko (ok. 10%), a w czasie pandemii COVID, z uwagi na ograniczenia epidemiczne, zrezygnowano z ich organizacji. W to miejsce częściej (ok. 99%) zachęcano rodziny do wspólnego udziału w Eucharystii bezpośrednio lub w formie zdalnej (on-line)⁴⁹. W intencjach mszalnych czasami (ok. 10%) pojawiały się informacje o modlitwie za konkretnych małżonków z okazji ich kolejnej rocznicy ślubu⁵⁰. Nie były one jednak w sposób szczególnie podkreślane, lecz stanowiły jeden w wielu elementów.

Wśród różnych treści, fotografii i obrazów, pojawiały się informacje na temat błogosławieństwa stołu przed uroczystym posiłkiem w niedzielę Zmarłychwstania Pańskiego⁵¹. Zachęcano rodziny do wspólnej modlitwy oraz udo-

⁴⁵ <http://parafiaklebark.pl/index.php/category/laboratorium/> (dostęp: 16.06.2021).

⁴⁶ Zob. np. <http://parafiaklebark.pl/index.php/category/laboratorium/> (dostęp: 18.06.2021); <http://parafiadorotowo.pl/> (dostęp: 18.06.2021).

⁴⁷ Tamże.

⁴⁸ <http://www.redemptor.olsztyn.pl/page/show/1995892690> (dostęp: 18.06.2021); <http://parafia.klebark.pl/index.php/category/laboratorium/> (dostęp: 16.06.2021); <https://www.swjosef.olsztyn.eu/> (dostęp: 18.06.2021).

⁴⁹ Zob. tamże; <https://www.swjosefolsztyn.eu/> (dostęp: 18.06.2021); <https://olsztyn.saletyni.pl/> (dostęp: 18.06.2021).

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ Tamże; <https://matkikosciola.olsztyn.pl/> (dostęp: 18.06.2021); <http://www.swanna.barczewo.pl/aktualnosci/> (dostęp: 18.06.2021); <http://zbawiciel.eu/> (dostęp: 18.06.2021).

stępniano odpowiednie materiały. (ok. 15%) Informacje te pojawiły się w czasie pandemii COVID-19, gdy z uwagi na ograniczenia epidemiczne w wielu parafiach zrezygnowano z błogosławieństwa pokarmów w Wielką Sobotę.

Niezwykle wartościowe, chociaż sporadycznie (ok. 15%) pojawiające się na stronach internetowych parafii w archidiecezji warmińskiej, są informacje dotyczące modlitwy różańcowej odmawianej codziennie przez rodziny, Duchowej Adopcji Dziecka Poczętego oraz wspólnoty Domowego Kościoła⁵². Zachęca się rodziny do praktykowania wspólnej modlitwy, podkreślając jej wartość w budowaniu wspólnoty, w rozwoju wiary i w przezwyciężaniu trudności oraz do włączenia w formację Ruchu Światło-Życie. Tego typu informacje mogą motywować do aktywnego udziału w formacji duchowej. Zabrakło jednak świadectwa małżonków. Niewątpliwie pomocne okazałyby się odpowiednie linki do stron internetowych zawierających takie świadectwa.

Na jednej ze stron internetowych znajdują się informacje na temat Okna Życia im. św. Joanny Beretta Molla, które funkcjonuje przy parafii⁵³. Zamieszczone treści przypominają o znaczeniu tej inicjatywy w udzielaniu wsparcia matkom, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej i nie są w stanie wychowywać potomstwa. Wpisują się zatem zarówno w troskę Kościoła o każde poczęte życie oraz w Rok Rodziny.

Pod względem graficznym i estetycznym strony internetowe parafiach archidiecezji warmińskiej w zdecydowanej większości są bardzo proste i ubogie, a niekiedy mało starannie prowadzone⁵⁴. Zarówno teksty umieszczane na stronach, jak też fotografie, obrazy, ilustracje wymagają bardziej starannego przygotowania. Należałoby zadbać o aktualność przekazywanych informacji, podejmowanie aktualnych i zróżnicowanych zagadnień oraz zgodność z wydarzeniami duszpasterskimi w Kościele powszechnym, w Polsce i w archidiecezji. Równie istotne wydaje się podanie informacji o twórcy wpisu. Powszechną praktyką powinien być też opis materiałów graficznych zamieszczanych na stronach internetowych parafii w archidiecezji warmińskiej (np. autor zdjęcia, rok, miejsce).

Warto rozważyć powiązanie strony internetowej parafii ze stroną duszpasterstwa rodzin archidiecezji warmińskiej⁵⁵, gdyż zawiera ona szereg warto-

⁵² Zob. <http://www.redemptor.olsztyn.pl/page/show/1995892690> (dostęp: 18.06.2021); <http://parafiaklebarck.pl/index.php/category/laboratorium/> (dostęp: 16.06.2021); <https://www.swjosef.olsztyn.eu/> (dostęp: 18.06.2021); <http://parafiadorotowo.pl/> (dostęp: 18.06.2021); <http://parafia.dajtki.pl/> (dostęp: 18.06.2021).

⁵³ <http://parafiadorotowo.pl/> (dostęp: 18.06.2021).

⁵⁴ Zob. i por. <http://farabartoszyce.eu/> (dostęp: 18.06.2021); <http://www.redemptor.olsztyn.pl/page/show/1995892690> (dostęp: 18.06.2021); <http://www.parafia.nidzica.pl/> (dostęp: 18.06.2021); <http://www.parafia.nidzica.pl/> (dostęp: 18.06.2021); <http://parafiadywity.pl/> (dostęp: 18.06.2021); <http://parafia-lidzbark.pl/index> (dostęp: 18.06.2021); <http://zbawiciel.eu/> (dostęp: 18.06.2021); <http://www.katedra-frombork.pl/> (dostęp: 18.06.2021); <http://sanktuarium.maryjne.pl/> (dostęp: 18.06.2021); <http://www.parafia.jonkowo.pl/> (dostęp: 17.06.2021); <http://parafia-karolewo.pl/> (dostęp: 16.06.2021); <http://www.swk.olsztyn.opoka.org.pl/> (dostęp: 17.06.2021).

⁵⁵ Zob. i por. <https://rodzina.archwarmia.pl/> (dostęp: 18.06.2021).

ściowych i aktualnych informacji na temat różnych inicjatyw duszpasterskich adresowanych do małżonków i rodzin. Za szczególnie istotne uznać należy propozycje stałej formacji małżonków i wspierania ich w przezwyciężaniu kryzysów małżeńskich. Powszechną praktyką powinien być też opis danych teled adresowych dotyczący pracy poradni małżeńsko-rodziny.

Większą uwagę należy zwrócić na fotografie, ilustracje i filmy. W Internecie liczy się bowiem dostarczanie informacji nie tylko za pomocą tekstu, ale także obrazu i dźwięku (w tym również memów). Należy przy tym dbać o wysoki (pod względem merytorycznym i estetycznym) poziom prezentowanych materiałów. Nie bez znaczenia jest również świadectwo życia małżonków, w tym ich zaangażowania we wspólnocie Kościoła. Być może w wirtualnej przestrzeni udałoby się zachęcić małżonków do większej aktywności w tym zakresie.

Niemalym wyzwaniem pozostaje aktualizacja informacji. Konieczne jest powiązanie strony internetowej parafii z profilem parafii na Facebooku i/lub Twitterze. Wykorzystanie tego rodzaju narzędzi internetowych stanowi doskonałą okazję do modlitewnego wsparcia i duchownego umocnienia. Warto też wzbogacić strony internetowe parafii o programy do analizy statystyk portalu, by sekcje często odwiedzane można było łatwiej znaleźć oraz ocenić, gdzie użytkownicy najczęściej zagląдают. Niewątpliwie pomogłoby to w udoskonaleniu strony internetowej parafii.

Ciekawym rozwiązaniem mogą okazać się również filmy dokumentujące aktywny udział małżeństw i rodzin w życiu wspólnoty parafialnej umieszczane na YouTube, do których odsyłać będzie link zamieszczony na stronie internetowej parafii. W ich tworzenie warto zaangażować młodzież, która interesuje się grafiką komputerową.

Wszelkie inicjatywy związane z prowadzeniem stron internetowych parafii wymagają respektowania wyżej opisanych kryteriów i zasad. Potrzebne przy tym jest zaangażowanie nie tylko duszpasterzy, ale także rodzin. Zarówno odpowiednie nastawienie kapłanów, ich rzetelna i wielostronna aktywność w zakresie kreowania wizerunku małżeństwa i rodziny w Internecie, jak też umiejętność współpracy z małżonkami i rodzinami odgrywa ważną rolę w kreowaniu wizerunku małżeństwa i rodziny za pomocą strony internetowej parafii. Jeśli sami duszpasterze nie będą przekonani do promocji małżeństwa i rodziny na stronie internetowej parafii i nie przełamają tradycyjnego podejścia do duszpasterstwa narzeczonych, małżeństw i rodzin, to rzeczywistość wirtualna pozostanie niewykorzystaną przestrzenią ewangelizacji i katechizacji.

Twórcze, zgodne z duchem czasu, wykorzystanie parafialnych stron internetowych w kreowaniu wizerunku małżeństwa i rodziny wymaga odpowiednich kompetencji informacyjno-medialnych⁵⁶. Do tego rodzaju działań potrzebni są twórczy, otwarci, mądrzy, zaangażowani duszpasterze, którzy zintegrują przy-

⁵⁶ Por. M. Przybysz, *Kapłan w „Sieci” uwikłany. Dylematy obecności księdza w mediach*, w: *Media w transformacji*, red. A. Gralczyk, K. Marcyński, M. Przybysz, Warszawa 2013, s. 105-122.

najmniej kilka rodzin w parafii, zmotywują do współpracy i zadbają o ich osobiste zaangażowanie w tworzenie parafialnych stron internetowych. Dlatego konieczna wydaje się odpowiednia formacja alumnów seminariów duchownych zarówno w zakresie edukacji medialnej, jak też duszpasterstwa rodzin.

* * *

The Image of Marriage and Family on Parish Websites in the Archdiocese of Warmia

Summary

The modern world, largely dominated by information and communication technology, poses new pastoral challenges, one of them evangelization and catechization on the Internet.

This study was aimed at investigating and analyzing the image of marriage and family on parish websites in the Archdiocese of Warmia. The qualitative analysis of informational and visual messages on marriage and family available on parish websites of the Archdiocese of Warmia showed that the content on these issues is rarely updated. Information is limited to the conditions for entering the sacrament of marriage and preparing the betrothed to confer this sacrament upon each other. It is sometimes extended to other pastoral aspects such as encouraging families to pray together, celebrating family events, organizing holidays for children and youth, offering information on the domestic church community.

Therefore, more attention must be paid to the importance of parish websites in creating the image of marriage and family. In order for this space to be fully utilized, seminary alumni must be properly prepared in the fields of media education and pastoral family care.

Keywords: family pastoral care, marriage, family, Internet, Warmia Archdiocese, parish.

Bibliografia

- Adamus-Matuszyńska A., P. Dzik, *Czy można zarządzać wizerunkiem? Teoria wizerunku i procesu jego budowania*, w: *Czy obrazy rządzą ludźmi?*, red. A. Kampka, A. Kiryjow, K. Sobczak, Warszawa 2017 s. 21-37.
- Borowik-Dąbrowska E., *Znaczenie stron internetowych w duszpasterstwie parafialnym*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 2005, nr 1, s. 92-98.
- Czupryński W., *Portale społecznościowe jako środowisko wychowawcze*, „Studia Warmińskie” 56(2016), s. 233-245.
- Dańda A., Lubecka J., *Casebook. Metodologia tworzenia case study*, Kraków 2010.
- Flyvbjerg B., *Pięć mitów o badaniach typu studium przypadku*, „Studia Socjologiczne” 2005, nr 2, s. 41-69.

- Gackowski T., Łączyński M., *Metody badania wizerunku w mediach. Czym jest wizerunek? Jak i po co należy go badać?*, Warszawa 2008.
- Gackowski T., *Rzecz o metodologii badań medioznawczych*, „Studia Medioznawcze” 2010, nr 1, s. 151-168.
- Garbat A., *Wizerunek nauczycieli na wybranych stronach internetowych szkół średnich zrzeszonych w Stowarzyszeniu na rzecz Najstarszych Szkół w Polsce*, „Parezia” 1(2020), s. 109-121.
- Internet i Kościół*, red. J. Kloch, Warszawa 2011.
- Malesa M., *Funkcje i zadania parafialnej strony internetowej*, „Biuletyn Edukacji Medialnej” 2008, nr 1, s. 129-135.
- Mielcarek P., *Metoda case study w rozwoju teorii naukowych*, „Organizacja i Kierowanie” 2014, nr 1, s. 105-117.
- Ołędzki J., *O wizerunku public relations w polskim społeczeństwie*, „Studia Medioznawcze” 2016, nr 1, s. 23-35.
- Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Dyrektorium o katechizacji*, Kielce 2020.
- Przybysz M., *Kapłan w „Sieci” uwikłany. Dylematy obecności księdza w mediach*, w: *Media w transformacji*, red. A. Gralczyk, K. Marcyński, M. Przybysz, Warszawa 2013, s. 105-122.
- Rose G., *Interpretacja materiałów wizualnych. Krytyczna metodologia badań nad wizualnością*, Warszawa 2015.
- Sawicki M., *Rola mediów katolickich w dziele nowej ewangelizacji w archidiecezji warmińskiej*, Warszawa 2020, ss. 230 (komputeropis, Biblioteka UKSW).
- Skoczylas K., *Parafialna strona internetowa narzędziem katechetycznym*, „Studia Wrocławskie” 17(2015), s. 251-266.
- Słownik języka polskiego*, t. 6, red. M. Bańsko, Warszawa 2007.
- Stępiak K., *Kampanie społeczne w dobie pandemii COVID-19 jako uniwersalne komunikaty perswazyjne w globalnym świecie*, „Studia Medioznawcze” 2021, nr 1, s. 852-870.
- Szczepaniak M., *Internetowe portale parafialne. Próba analizy na przykładzie archidiecezji poznańskiej*, „Teologia Praktyczna” 18(2017), s. 201-212.
- Szczepaniak M., *Strona internetowa parafii narzędziem nowej ewangelizacji*, „Teologia Praktyczna” 12(2011), s. 149-168.
- Wojcik K., *Public Relations od A do Z*, Warszawa 1997.
- Zellma A., *Cyberprzestrzeń w warsztacie pracy edukacyjnej nauczyciela religii – szansa czy zagrożenie?*, „Świat i Słowo” 12(2014), nr 1, s. 185-196.
- Zellma A., *Kreowanie wizerunku zawodowego nauczyciela religii w wybranej prasie internetowej*, „Studia Warmińskie” 57(2020), s. 195-210.

Netografia

- <http://bazylika.ketrzyn.pl/> (dostęp: 17.06.2021).
- <http://biznespraktycznie.pl/strony-www/cennik-stron-internetowych> (dostęp: 17.06.2021).
- <http://farabartoszyce.eu/> (dostęp: 18.06.2021).
- <http://fatima-lubajny.pl/> (dostęp: 16.06.2021).
- <http://janbosko.olsztyn.pl/> (dostęp: 18.06.2021).
- <http://ofmbarczewo.cal24.pl/> (dostęp: 18.06.2021).
- <http://ofmbarczewo.cal24.pl/> (dostęp: 18.06.2021).
- <http://parafiabartag.pl/> (dostęp: 18.06.2021).
- <http://parafiabieniewo.pl/> (dostęp: 18.06.2021).
- <http://parafiadajtki.pl/> (dostęp: 18.06.2021).
- <http://parafiadorotowo.pl/> (dostęp: 18.06.2021).
- <http://parafiadywity.pl/> (dostęp: 18.06.2021).
- <http://parafiajeziorany.pl/> (dostęp: 17.06.2021).
- <http://parafia-karolewo.pl/> (dostęp: 16.06.2021).
- <http://parafiaklebarck.pl/index.php/category/laboratorium/> (dostęp: 16.06.2021).

<http://parafiaklebark.pl/index.php/category/laboratorium/> (dostęp: 16.06.2021).
<http://parafia-lidzbark.pl/index> (dostęp: 18.06.2021).
<http://parafia-lidzbark.pl/index> (dostęp: 18.06.2021).
<http://parafiawalenty.pl/ogloszenia-parafialne/> (dostęp: 17.06.2021).
<http://www.parafialidzbark.pl/index.php/msze-swiete-6> (dostęp: 17.06.2021).
<http://sanktuariummaryjne.pl/> (dostęp: 18.06.2021).
<http://www.hiacynta.ostroda.pl/> (dostęp: 17.06.2021).
<http://www.hiacynta.ostroda.pl/> (dostęp: 17.06.2021).
<http://www.katedra-frombork.pl/> (dostęp: 18.06.2021).
<http://www.parafia.jonkowo.pl/> (dostęp: 17.06.2021).
<http://www.parafia.nidzica.pl/> (dostęp: 18.06.2021).
<http://www.parafiabiskupiec.pl/> (dostęp: 17.06.2021).
<http://www.parafia-mragowo.pl/> (dostęp: 17.06.2021).
http://www.parafia-mragowo.pl/index.php?option=com_weblinks&catid=2&Itemid=23 (dostęp: 17.06.2021).
<http://www.honoratmragowo.parafia.info.pl/> (dostęp: 17.06.2021).
<http://www.redemptor.olsztyn.pl/page/show/1995892690> (dostęp: 18.06.2021).
<http://www.swanna.barczewo.pl/aktualnosci/> (dostęp: 18.06.2021).
<http://www.swk.olsztyn.opoka.org.pl/> (dostęp: 16.06.2021).
<http://www.swk.olsztyn.opoka.org.pl/> (dostęp: 17.06.2021).
<http://zbawiciel.eu/> (dostęp: 18.06.2021).
<https://archwarmia.pl/> (dostęp: 17.06.2021).
<https://matkikosciola.olsztyn.pl/> (dostęp: 18.06.2021).
<https://olsztyn.saletyni.pl/> (dostęp: 18.06.2021).
<https://parafiabrzydowo.pl/> (dostęp: 18.06.2021).
<https://parafialabednik.wixsite.com/info> (dostęp: 17.06.2021).
<https://rodzina.archwarmia.pl/> (dostęp: 18.06.2021).
<https://stoczek.pl/paeaA96iK> (dostęp: 17.06.2021).
<https://swietybrunon.eu/> (dostęp: 17.06.2021).
<https://www.swjozefolsztyn.eu/> (dostęp: 18.06.2021).